

OBSAH

I. TOUHA A SKUTEČNOST (1834–1845) – Praha 30. let – nástup nové literární generace – evropský romantismus a soudobý stav domácí literatury a divadla – divadlo v Kajetánském domě a jeho dramaturgický program – debut J. J. Kolára – jeho minulost a povaha – rozklad kajetánské skupiny v program tylovský a máchovsko-kolárovský – Kolárova apologie Máchy – vztah romantického individua a národního kolektivu, světovosti a národnosti, inteligence a lidu – Kolár a lidové obecenstvo – časopis *Ost u. West* a jeho idea světovosti – Kolár divadelní kritik – rozpory s Tylovou skupinou – nedostatky a přednosti obou programů.

Kolár profesionálním hercem – role aristokratů, milovníků, lidí vyšinutých a rozervanců, role hrdinské. A. M. Kolárová-Manetinská a její divadelní začátky – uplatnění v repertoáru tylovském i kolárovsském – česká ztělesnitelka romantické představy ženství: *Madona* i „*femme fatale*“ – současně i reprezentantka národního typu. A. Smetana a Kolárovy studie Hegela – *Monika* – diskuse o původnosti – specifikum českého romantismu: jednání výjimečné individuality je usměrňováno prospěšností celku. . . . .

7

II. POLEMIKY A ZÁPASY (1846–1850) – zvýšená aktivita českého měšťanstva – Tyl dramaturgem českých her – jeho jednostranná orientace na maloburžoazní publikum – F. B. Mikovec, K. Sabina, K. Havlíček a jejich nároky na české divadlo – J. J. Kolár a diskuse o smysl a podstatu české filosofie – vytváření moderních filosofických a estetických kritérií – program divadla inteligence a buržoazní špičky. Kolárova činnost za revoluce: *Píseň svobody*, *Eine Stimme aus Italien*.

Protitylovská opozice rozmnožena o radikální demokraty – dosavadní pokrokové hodnoty Tylova díla se v celoevropských revolučních souvislostech stávají reakčními – političnost a zvýšené požadavky estetické – boj o ND a další vyhraňování protitylovského programu v souvislosti s repertoárem večerních představení. Kolárův vztah k ostatním příslušníkům opozice – sympatie k radiká-

lům – jeho internacionalismus a zásada vychovávat prosté obecnstvo klasikou.

Český soubor v revolučních letech – hmotné podmínky herců – Francouzské moderní hry a veselohry – Kolárová a Kolár v konverzačních rolích – Kolár a V. K. Klicpera – Kolárův pokus o politickou veselohru. Žižkova smrt – polemika s Tylovým Husem – Žižka jako hrdina revoluce r. 1848 – další česká specifika i deformace romantické divadelní estetiky v Kolárově dramatu – politická manifestace o premiéře. . . . .

47

III. DIVADLO ZA MŘÍŽEMI (1851–1860) – nový divadelní zákon a jeho důsledky – Tylův odchod z Prahy. Reakční poměry podporují starý romantický rozpor snu a skutečnosti – Magelóna – posun hrdinského protestu do sféry soukromé. Návrat radikálů z vězení a oživení divadelního ruchu – Kolárovy styky s J. V. Fričem – kritici „kruhu májového“. Shakespearovská akce, její význam pro český jazyk, obecnstvo a herce – Kolárovy překlady, výklad klasických děl překladem, význam průkopnický, divadelnost jeho převodů, jazykové novátorství, nekonvenčnost.

Vrchol Kolárova hereckého mistrovství v 50. letech – Kolárův herecký subjektivismus a individualistický odpor jeho hrdinů jedinou možnou formou protestu proti reakci, chápanou nejširšími masami – Slovo o deklamaci. – Role tyranů a despotů (Richard III.), intrikánů (Franc Moor), Mefisto – kolárovská ironie, sarkasmus a zahořklý humor (šašek z Krále Leara) – hrdinové nalomení nepříznivými okolnostmi (Hamlet, Valdštýn, Koriolan) – atkiva a pasiva Kolárovy herecké činnosti v 50. letech – jeho hlavní výrazové prostředky (gesta, hlas, řeč). Kolár režisérem – romantická dekorace a režie.

Stopy tylovské tradice v 50. letech – snaha vyvážit jednostrannost převládající kolárovské koncepce – Kolárovy pokusy dramatické – rehabilitace tylovské herecké metody. A. Kolárová nejuniversálnější typ české romantické herečky – syntéza herectví kolárovského a tylovského – úlohy dvojčat, Ofelie a Markétka, Marie Tudorovna, Lady Mackbethová, role stárnoucích žen a matek z lidu a z měšťanských vrstev. František Karel Kolár – jeho debut a zdánlivě nedostačující prostředky pro divadelní dráhu – potíže jazykové i touha proměňovat svou osobnost; snaha o detail mimický, gestický i výtvarný – Rychnovský; předpoklady Kolára ml. překročit hranice romantické estetiky. . . . .

81

IV. STRÍDÁNÍ STRÁŽÍ (1861–1873) obnovení konstituce a negativní postoj J. J. Kolára k mladočeským umělcům – jeho neuznávání kritiky – rozmišky a odchod k německé scéně. Odchod Anny Kolárové z jeviště. Návrat Kolára st. do vedoucí funkce v PD – přátelství a spolupráce s B. Smetanou – Kolárova dramaturgie – dramaturg Em. Bozděch – Kolárovy vlastní práce veseloherní i historické (Pražský žid) – pronikání Kolárových her do zahraničí – pocty jeho talentu.

Nové umělecké požadavky konstituční éry – individualizace a konkretizace jevištní postavy – přechodné zaostávání herectví J. J. Kolára – období adaptability a vrcholných hereckých výkonů 60. let: Shylock a Lear – srovnání s Shylockem a šaškem Kolára ml. Moderní principy herectví F. Kolára. Povaha F. Kolára – bohatá činnost veřejná a jeho soukromí. Obsáhlý rejstřík jeho rolí, – způsob vědomého tvoření – hřejivý humor – veseloherní prvky prazákladem téměř všech jeho postav. Zlatý věk české veselo hry v PD – zásady konverzačního herectví – hlasové prostředky Kolára ml. Velké role moderního repertoáru: dětinští starci, salonní otcové, podvodníci a vyděiďuši (Montjoye, Mortemer) – lidé malých ctností a malých hříchů – hrdinové všedního dne (Šmok). Role klasické: Kalb, Polonius, Klubko.

Kolárovy karikatury staropražské, divadelní a politické – Kanonýr Jabůrek – středoevropský ohlas Kolárových karikatur – jejich maliřský rukopis.

Živé obrazy – jejich politická funkce v Prozatímním a úpadek v ND – barevná kompozice a aranžmá – počátek reformy českého jevištního kostýmu. Živý obraz na závěr průvodu Shakespearových postav r. 1864. Průvod Prahou na staveniště ND o divadelních slavnostech r. 1868 – F. Kolár zdůrazňuje symbolický smysl stavby ND. Kolárův historismus a modernost – základní vlastnosti všech velkých umělců 60. let. . . . .

138

V. SKUTEČNOST A DIVADLO (1874–1896) – ztroskotání politických i uměleckých nadějí let 60. vede v následujících desetiletích k novému třídění názorů. V divadelní kultuře se projevuje toto třídění současně jednak v pompésním divadle velkého stylu, jednak směřováním k realismu. Vývoj J. Nerudy – realistická kritika 80. let vyzvedá poznávací funkci umění. Odpor Kolára st. k divadlu velkého stylu i k realismu, jeho odchod do ústraní.

Kolár ml. jeho nástupcem; jeho režie moderního repertoáru – scéna, práce s herci, smysl pro souhru a rytmus, práce na textu, ideové

důsledky Kolárových režijních úprav. Scéna jako volný sled malebných obrazů, důsledné provedení romantického požadavku dobového a lokálního koloritu – Meiningenští; výpravné férie, režie klasiky, oper a historických her – Kolárova práce s komparesem, jeho návrhy kostýmů, jejich individualizování v porovnání s praxí romantického divadla, jejich autentičnost i divadelní stylizace.

Herectví F. Kolára v letech 70. a 80. – postavy ve hrách Björnsonových a Ibsenových (Tjaelde, Redaktor, Bernick), herec opouští romantickou metodu závěrečných efektů; postavy domácího realistického repertoáru (Habršperk, Styblík). Specifičnost Kolárova hereckého realismu a odlišnost od realistů 80. let – umění syntézy a stylizace – srovnání s J. Mošnou. F. Kolár utíká před bezvýchodností a determinismem realistického a naturalistického dramatu ke hrám historickým. Realismus jeho historických postav (Lomnický, Dačický, Falstaff, Švamberk), jejich humor; Ludvík XI. – srovnání s E. Rosim. Styčné body Kolárova umění s generací kvapilovskou. Poslední těžká léta v ND – penzionování, nemoc a smrt.

Životní osudy J. J. Kolára v letech 1874–96; dramaturgem ND – spolupráce s Fričem, neshody s vedením, resignace. Kolárovy pozdě romantické hry, Šaldova kritika jeho cyklu. Odezva na knihu J. L. Turnovského. Kolár st. odmítá oficiální pocty. Úmrtí. . . . 207

Zkratky	269
Vyluštěné šifry	270
Poznámky	271
Poznámky k obrazové části	291

SOUPIS LITERATURY A PRAMENŮ	295
Studie o J. J. Kolárovi	295
Studie o A. Kolárové-Manetinské	296
Studie o F. K. Kolárovi	296
Syntetické práce o českém divadle 19. století	297
Syntetické práce o světovém divadle	298
Divadelní monografie, práce teoretické aj.	298
Sborníky	300
Kritické stati a referáty	300
Paměti	301
Archívní prameny	301

Eva Šormová: Soupis českých a německých rolí, režii a kostýmních návrhů J. J. Kolára, A. Kolárové-Manetínské a F. K. Kolára v letech 1832-1895 303

REJSTRÍKY . . . . .
Rejstřík jmenný 487
Rejstřík dramatických děl 495